

18.4.2018

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

ASIA STM:n lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulakiluonnoksesta

VIITE STM017:00/2018

Invalidiliitto ry kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä kutsusta kuulemistilaisuuteen ja lausuntopyynnöstä. Invalidiliitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Liitto edustaa 146 jäsenyhdistyksensä kautta 30 000 fyysisesti vammaista ja toimintaesteistä suomalaista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulainsäädännön uudistus on erittäin tärkeä Invalidiliiton jäsenten kannalta tarkasteltuna. Invalidiliiton vuonna 2017 tekemän jäsenkyselyn tuloksista käy ilmi, että puolella vastaajista (1577) on ollut vaikeuksia suoriutua sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista. Maksu-uudistuksella voidaan edistää sosiaalisen ja taloudellisen yhdenvertaisuuden toteutumista.

Yleistä

Invalidiliiton mielestä on hyvä, että lakiluonnoksen 1 lukuun yleisten säännösten alaisuuteen on pykälään 4 kirjattu maksun alentaminen ja perimättä jättäminen. Lisäksi esityksen mukaan maakunnan on tehtävä 1 momentissa tarkoitettu päätös maksun alentamisesta tai perimättä jättämisestä ennen toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitetun toimeentulotuen myöntämistä, mikä on kannatettavaa.

Laissa ehdotetaan noudatettavaksi tuntiperusteista ja enintään kalenterivuorokautista veloitusta, silloin kun kyseessä on kotipalvelu tai -sairaanhoito. Logiikka tässä kohtaa vaikuttaa kohtuulliselta ja selkeältä nykytilanteeseen nähden asiakasnäkökulmasta katsoen. Lakiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös asiakkaan siirtymisestä palveluiden välillä, mikä on hyvä ja selkeyttävä ehdotus.

Oikeusturvaa (mm. maakunnan velvollisuus oikaisuvaatimusohjeen liittämiseen laskuun) ja tiedoksiannon periaatteita on aivan oikein nostettu pykälätasolle. Kuten esityksestä ilmenee, myös maksun perimistapa on perusteltua kirjata lakitasolle.

18.4.2018

Samoin muutos, että sellaiset maksut, joihin on käytetty toimeentulotukea, kerryttävät maksukattoa ja tästä asiakas saa tiedon, on oikea.

Säätelymuutoksia 1 Luku: 4 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen

Invalidiliitto katsoo, että lakiin kirjataan velvollisuus jättää perimättä tai alentaa myös lyhytaikaisesta laitoshoidosta määrätty maksu sekä terveydenhuollon tasasuuruiset maksut. Perusteluina velvoittavuudelle ovat jo mainitut ulosotot sekä toimeentulotuen kustannukset. Tasasuuruisiin maksuihin on aivan oikein asetettu maksukatto, mutta yli 600 euroa on suuri summa pienituloiselle eli *vaadimme maakunnille suurempaa velvoittavuutta alentaa myös tasasuuruisia maksuja silloin kun on selvää, että henkilön maksukyky ei riitä niihin ennen maksukaton kertymistä*. Ehdotuksena on sekä *lakisääteinen velvoite että selkeä valtakunnallinen ohjeistus maakunnille maksujen alentamisesta tai perimättä jättämisestä*.

Invalidiliitto pitää kannatettavana, että lakiluonnoksessa todetaan maakunnalla olevan mahdollisuus alentaa maksua tai jättää se perimättä kokonaan oma-aloitteisesti, jos maakunnalla on tiedossa asiakkaan tai perheen toimeentulon vaarantuminen asiakasmaksun perimisen vuoksi. Lakiluonnoksen perusteluissa ansiokkaasti myös kirjoitetaan maakunnan velvollisuudesta antaa tietoa asiakasmaksujen alentamisesta ja perimättä jättämisestä ymmärrettävällä tavalla ja asiakkaan henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten toimintakyvyn rajoitukset, huomioiden.

Maksuttomissa sosiaalipalveluissa pykäläviittaukset virheellisiä; säätelyn sisältö kuitenkin asianmukainen

Invalidiliitto huomauttaa, että lakiluonnoksen 2 luvun 1 §:n alakohdissa 3) ja 4) on virheellisiä pykäläviittauksia. Näillä viitattaneen kesällä 2017 olleeseen lakiluonnokseen uudesta vammaispalvelulaista. Tässä on kuitenkin huomioitava, että kyseessä on pelkkä lakiluonnos, jonka jälkeen lakiluonnos on mennyt virkamiesvalmisteluun ja lopullista pykäläformulointia ei voida todentaa. Tältä osin on nyt kirjoitettu luonnokseen väärin pykäläviittauksia. Voimassa olevassa vammaispalvelulaissa ei ko. pykälä ole; "1) vammaispalvelulain 7 §:n 1 momentin 1 - 3 ja 5 - 7 kohdassa tarkoitettuihin palveluihin sisältyvä apu ja tuki lukuun ottamatta asumisen tukea ja palveluja silloin, kun henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla; 2) vammaispalvelulain 7 §:n 1 momentin 1, 3, 5 ja 6 kohdassa tarkoitettuihin osavuorokautisiin palveluihin liittyvät palvelut, tarvikkeet ja muut henkilölle vammaisuudesta riippumatta aiheutuvat tavanomaiset kustannukset alle 18-vuotiaalle vammaiselle asiakkaalle."

Pykäläformuloinnista huolimatta Invalidiliitto pitää kannatettavana vammaispalveluiden

18.4.2018

subjektiivisten oikeuksien maksuttomuutta. Sääntely kuitenkin vaikuttaisi siltä, että alle 18-vuotiaille säännös olisi edullisempi esimerkiksi maksuttomia tarvikkeita koskien. *Invalidiliiton mielestä kaikille vammaisille tulisi iästä riippumatta korvata vammaisuudesta aiheutuvat välttämättömät kulut. Perusteluiksi esitämme vamman elämänmittaisuuden.*

Maksuttomien terveystalvelujen sääntely kirjoitettu aiempaa selkeämmin; apuvälinepalveluiden sisältöä kuvattava

Invalidiliitto katsoo, että lakiluonnoksen 2 luvun 2 § maksuttomista terveystalveluista on kirjoitettu nykyistä lakia selkeämmin esim. 12) lääkärin todistuksen ja lausunnon maksuttomuuden osalta liittyen selkeästi hoidon, kuntoutuksen, lääkekorvauksen tai sairasloman tarpeisiin.

Vammaisten henkilöiden kannalta erityisen merkittäväällä tavalla maksuttomuutta puoltavat perustellusti kohdat 2) terveydenhuollon lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut ja 3) hoitoon kuuluvat aineet ja hoitotarvikkeet. *Vaikka lain tasolla on kirjattu apuvälinepalvelut eikä nykyisin kaltaisesti pelkästään apuvälineet, olisi perusteltua kirjata esim. lain perusteluihin apuvälinepalveluista itse apuvälineen lisäksi niiden sovituksen, tarpeellisen uusimisen ja huollon maksuttomuus.* Tämä liittyy valinnanvapauslakiesitykseen siten, että siellä nostetaan esiin mahdollisuus valita ja hankkia itse maakunnan korvaamaa kalliimpi apuväline. Valinnanvapauslakiluonnoksessa jätetään kuitenkin mainitsematta näihin tilanteisiin liittyvät apuvälineen huoltoon ja korjaukseen liittyvät kysymykset.

Lakiluonnoksen 4 Luku: Tasasuuruiset maksut kirjoitettu hyvin

Invalidiliitto katsoo, että 1 § ja 8 § on kirjoitettu siten, että tasasuuruisten maksujen alentaminen olisi aiempaa velvoittavampaa maakunnille. Muutos on oikeanlainen.

Vammaisuuden perusteella järjestettäviin erityistalveluihin liittyvistä talveluista, tarvikkeista ja asumisesta perittävä maksu 6 luku 3 §; yksityiskohtaisiin perusteluihin kaivataan muutoksia ja lisäyksiä

Lakiluonnoksen 6 luvun 3 §:än ehdotetaan säännöstä vammaisuuden perusteella järjestettäviin erityistalveluihin liittyvistä talveluista, tarvikkeista ja asumisesta perittävästä maksusta. Nyt ehdotetaan, että vammaistalveluiden asumisen tuessa voitaisiin periä maksu ateriatalveluista ja taloustarvikkeista. *Hyväksyttävänä voidaan pitää tämänhetkistä linjausta siitä, että vammaistalvelulain mukaisessa talveluasumisessa voidaan periä maksut, jotka aiheutuvat tavallisesta asumisesta, kuten esimerkiksi vuokra, tavanomaiset sähkö- ja vesimaksut.* Kuitenkin muiden elinkustannusten asiakasmaksuista on syntynyt ongelmia. Talveluasumisessa ei ole

18.4.2018

annettu vaihtoehtoja siivouksen tai ruokatalouden hoitamiseen, jonka johdosta vammainen asukas on ollut pakotettu maksamaan ja käyttämään esim. ateria- ja siivouspalveluita. Tällöin asiakas on voinut joutua maksamaan myös itse palvelun tuottamiseen liittyvästä välillisestä kulusta, kuten henkilöstö- ja tilakulut sekä siivoustarvikkeiden ylimääräiset kulut, joita muuten ei tavanomaiseen asuntoon kustantaisi. Pelkästään raaka-ainekulujen maksamista voi pitää hyväksyttävänä. Ongelma on pitkälti siinä, ettei asiakkailta välttämättä ole mahdollisuutta tosiasiallisesti valita haluaako hankkia tukipalvelua, miltä toimijalta, minkä sisältöisenä ja minkä arvoisena. Useimmiten asiakas ei ole tosiasiallinen sopimuskuoppa.

Tässä yhteydessä tulisi noudattaa nyt voimassa olevaa linjausta siitä, että maksuttomina erityispalveluina tulee pitää kaikkia niitä palveluita ja tukitoimia, jotka edesauttavat hakijan selviytymistä arjessa. Asumisen tukeen voi kuulua avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa, myös ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa. Näin ollen vaikeavammaiselle henkilölle tulee tosiasiasa antaa mahdollisuus valita ruokatalouden ja myös siivouksen järjestäminen siten, että pakollisia asiakasmaksuja pakollisten ateria- tai siivouspalveluiden käytöstä ja siitä aiheutuvasta henkilöstökulusta ei vammaiselle henkilölle synny. Aterian raaka-ainekustannukset eivät ole erityispalvelu, mutta maksua ei saa periä ruuan kuljettamisesta, esille laittamisesta tai valmistamisesta aiheutuvista kustannuksista. Nämä tulisi palvelutuottajan/maakunnan eritellä. Vrt. Hämeenlinnan HAO 29.5.2009 T09/03011/4.

Vastustamme siis jyrkästi yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyä ehdotusta "Ateriamaksut ovat henkilölle vammaisuudesta riippumatta aiheutuvia kustannuksia. Ehdotuksen mukaan maksu saisi sisältää raaka-aineiden lisäksi ruoan valmistamisesta aiheutuvat kustannukset. Maksusta ei tarvitsisi eritellä aterioiden valmistamiseen liittyvää palvelun osuutta eli aterioiden valmistamisesta, esillepanosta ja kuljetuksesta aiheutuvia kustannuksia. Ateriamaksun perusteena oleviin kustannuksiin kuuluisivat siten myös kustannukset, jotka aiheutuvat työvoiman, veden, energian ja kuljetusten käyttämisestä. Käytännössä palvelun osuuden erittely muista kustannuksista on ollut hankalaa ja aiheuttanut tulkinnallisia ongelmia." Nämä tässä esitetyt kulut ovat tosiasiasa vammaisuudesta aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia.

Invalidiliiton mielestä yksityiskohtaisten perusteluiden osalta (em. 6 luku 3 §) tulee selventää lisäksi kohtaa "Hoitotarvikkeista ei kuitenkaan saisi periä maksua, eikä myöskään sellaisista tarvikkeista tai aineista, joita tarvitaan asiakkaan avustamisessa hänen vammaisuutensa vuoksi." *Invalidiliitto esittää lisäyksenä;* "mukaan lukien sellaiset hoitotarvikkeet, jotka ovat osa palvelutuottajalle työnantajana kuluva työsuojelua, kuten kertakäyttökäsineet, desinfiointiaineet, essut ja muut mahdolliset tarvittavat suojavälineet."

6 luku

[Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities](#)
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland
puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

18.4.2018

5 §: Maksu vammaisen lapsen asumisen järjestämisestä muualla kuin oman perheen kanssa voi olla kohtuuton

Invalidiliitto katsoo, että tilanteessa, jossa vammaisen lapsi asuu kodin ulkopuolella ja sote-palveluita ei ole saatu järjestettyä kotiin, voi tämä esitys tältä osin johtaa maksujen korottumiseen kohtuuttomalle tasolle.

Kuljetuspalveluista perittävä maksu 6 luku 6 §; perustelut erinomaiset, mutta pykälään merkittävä muutos

Invalidiliiton mielestä lakiluonnoksen 6 luvun 6 §:n yksityiskohtaiset perustelut on kirjoitettu onnistuneesti. Tekstissä viitataan, ettei esim. ”kuljetuspalveluista perittävä maksu saisi olla prosenttiosuus todellisista kuljetuspalvelukustannuksista. Maksua määrättäessä olisi lisäksi otettava huomioon julkisessa liikenteessä käytössä oleva kausi-, sarja- tai alennuslippujärjestelmä.” Nämä kirjaukset turvaavat vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden.

Joissakin kunnissa ja kaupungeissa noudatetaan vammaispalveluissa käytäntöä, jossa vammaisen henkilö maksaa kokonaan kuljetuspalvelumatkan ja saa vasta maksukuittia vastaan jälkikäteen korvauksen omavastuun ylittävältä osin. Invalidiliitto katsoo, että kyseinen käytäntö voi johtaa perusteettomasti lakiluonnoksen 1 luvun 1 §:ssä kuvattuun tilanteeseen, jolloin kuljetuspalveluista maksuhetkellä perittävät todelliset kustannukset voivat nousta niin suuriksi, että käytäntö siirtää nämä sosiaalipalvelut perustuslain 19 §:n 3 momentin vastaisesti asiakkaan ulottumattomiin. Tällöin asiakasmaksun perimisen tapa ei toteuta vammaisen henkilön oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin eikä turvaa YK:n vammaissopimuksen artiklan 28 edellyttämää riittävää elintasoja ja sosiaaliturvaa. Lisäksi maksukuittien toimitus jälkikäteen aiheuttaa turhaa vaivaa ja kuluja asiakkaalle. Asiakas joutuu kuittien jälkikäteistoimituksen vuoksi odottamaan rahoja ja tinkimään kuljetuspalvelun käytön vuoksi elintasostaan. Esimerkiksi takuueläkkeen varassa olevalle ihmiselle tilanne voi olla taloudellisesti todella vaikea.

Invalidiliitto esittää 6 luvun 6 §:än muutosta, joka estäisi yllä kuvatun maksatuskäytännön ja kuljetuspalveluasiakas maksaisi vain omavastuun määrän kuljetuspalvelun päättyessä. Termi ”maksuhetkellä” tulee lisätä lakiin seuraavasti:

6 § Kuljetuspalveluista perittävä maksu

”Maakunta voi periä asiakkaalta sosiaalihuoltolain 23 §:ssä tarkoitetuista kuljetuspalveluista ja vammaispalvelulain 17 §:ssä tarkoitetuista kuljetuspalveluista **maksuhetkellä** enintään asianomaisen kunnan julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun tai muun siihen verrattavan kohtuullisen maksun.”

18.4.2018

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin kirjattava sama periaate kuin julkisen saatavien, kuten verojen ja maksujen perinnässä (7 Luku Erinäiset säännökset, 3 § maksujen ulosotto)

Invalidiliitto katsoo, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen perinnässä tulee noudattaa samaa perimistapaa kuin laissa verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (5 §:n 2 momentti). *Tämän lain nojalla perintätoimisto ei voi esiintyä velkojen toimeksiannossa asiamiehenä, koska kyse on julkisen saatavan ulosmittauksesta.* Lakiluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on tästä mainintoja ja lakiin ollaan lisäämässä toinen momentti, joka omalta osaltaan rajoittaisi perintätoimistojen käyttöä ja antaisi toimivallan perinnässä vain maakunnille. Invalidiliitto huomauttaa, että nykyisessä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 17 §:ssä on vastaava kirjaus suorasta ulosottokelpoisuudesta. Muodollisesti voimassa olevan lain yksittäinen lainkohta on kuitenkin tältä osin menettänyt vahvasti velvoittavan oikeuslähteen asemansa ja merkityksensä, kun sitä ei todellisuudessa sovelleta (ns. *desuetudo*).

Kuntaliitto selvitti jo vuonna 2014, että yli puolet kunnista käyttää perintätoimistoja. Perintätoimisto moninkertaistaa asiakasmaksun suuruuden eikä sitä toimeentulon viivästyessä ja laskun mennessä perintään enää huomioida toimeentulotuessa. Perintätoimistojen käyttäminen suoraan ulosottokelpoisten julkisten saatavien perimisessä johtaa vammaiset henkilöt ja pitkäaikaissairaat velkakierteeseen. Asiakas ei ole välttämättä voinut vaikuttaa tilanteeseen. Potilas on voitu siirtää sairaalasta toiseen ja edellisestä sairaalasta lähtee lasku, vaikka hoitoa jatketaan muualla. Vaikka terveydenhuollon maksukatto olisi täynnä, niin laskuja lähtee, koska terveydenhuollossa ei ole seurantavelvoitetta (informaation puute) ja asiakas ei välttämättä tiedä maksuvapautuksen hakemisesta tai vammasta johtuvasta syystä ei pysty hakemaan vapautusta. Samoin edunvalvojan sairastuessa terveydenhuollon asiakasmaksuja voi jäädä hoitamatta tai kotipalveluiden vaihtuessa tai muusta syystä kotipalvelu ei kerro omaisille muistisairaana vanhuksen toimintakyvyn heikkenemisestä ja sen vaikutuksesta laskujen maksuun.

INVALIDILIITTO RY

Petri Pohjonen
Pääjohtaja

Laura Andersson
Yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Henrik Gustafsson, lakimies, p.0447650693,
henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi

[Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities](#)
[Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland](#)
puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

